

Contemporary Perspective, Military Medicine, Volume 176, Issue 12. 2011. Pp. 1357–1361. DOI: <https://doi.org/10.7205/MILMED-D-10-00124>.

8. NATO approaches, practices, principles and standards in the security and defence sector of Ukraine. Key achievements as of September 2022. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/2022/09.2022/broshura_EN.pdf

Ракіпова Інна Василівна

*к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та
оперативно розшукової діяльності*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Черноморченко Костянтин Володимирович

*аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності*

Національного університету «Одеська юридична академія»

**ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Проблема доступу до безоплатної правничої допомоги має важливе значення для захисту прав та законних інтересів потерпілого в кримінальному провадженні. Особливої актуальності така проблема набуває сьогодні в умовах дії воєнного стану в Україні.

Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, передбачений розділом IX-1 КПК України, безумовно є винятком із загального порядку здійснення кримінального провадження та має відноситися до форми судочинства з посиленими процесуальними гарантіями, в тому числі відповідні гарантії повинні мати місце і в аспекті захисту прав та законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні. Можливе змінення територіальної підсудності у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану, доступність/недоступність технічних засобів

відеозв'язку чи відсутність інтернет-зв'язку взагалі, перебування на окупованій території та психологічний стан потерпілого у зв'язку з подіями, продиктованими воєнним станом, інші особливості процедурного характеру можуть значно ускладнювати або й унеможливити реалізацію потерпілим своїх прав, передбачених кримінальним процесуальним законом. Наприклад, занепокоєння викликають:

- оскарження потерпілим у строк, передбачений КПК, постанови про зупинення досудового розслідування у випадку, якщо «наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану» (п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України);
- неможливість оскарження потерпілим постанови про зупинення досудового розслідування у випадку, якщо «уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну» (п. 5 ч. 1 ст. 280 КПК України);
- розгляд клопотання потерпілого про виконання будь-яких процесуальних дій під час досудового розслідування у строки, передбачені КПК України (ст. 220 КПК України);
- право потерпілого на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення, можливість робити необхідні виписки та копії (ст. 221 КПК України);
- право подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора у строки, передбачені КПК України, та відповідно право потерпілого на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді про відмову у відкритті провадження або ухвали про повернення скарги (ст. 304 КПК України);
- право потерпілого оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, дізнавачем, прокурором під час досудового розслідування та бути повідомленим про результати розгляду його скарги у строк, передбачений КПК (ст. 308 КПК України);

- право потерпілого на апеляційне оскарження судового рішення у строки, передбачені КПК України (ст. 395 КПК України);
- право потерпілого на касаційне оскарження судового рішення у строки, передбачені КПК України (ст. 426 КПК України);
- права потерпілого під час дистанційного розгляду («із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку») клопотання про обрання запобіжного заходу в умовах воєнного стану (зокрема, право брати участь у розгляді такого клопотання, ставити питання і отримувати відповіді, доступність/недоступність технічних засобів відеозв'язку) (п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України).

3 травня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до частини першої статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу» [1]. Згідно даного Закону потерпілі від кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, катування або жорстокого поводження під час воєнних дій чи збройного конфлікту отримали право на безоплатну вторинну правову допомогу в кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення таких кримінальних правопорушень (п. 13-1 ч. 1 ст. 14 Закону). Слід зазначити, що правнича допомога потерпілим, коло яких визначене у вищевказаному Законі, охоплює такі види юридичних послуг, як здійснення представництва в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складення документів процесуального характеру (п. 2, 3 ч. 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Вважаємо, що, по-перше, гостра необхідність доступу потерпілих від кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, катування або жорстокого поводження під час воєнних дій чи збройного конфлікту до безоплатної правничої допомоги виникла зараз тому, що до сьогодні Кримінальний процесуальний кодекс України взагалі не передбачає випадків обов'язкової участі представника потерпілого в

кримінальному провадженні. По-друге, вищевказаних змін до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», на нашу думку, буде недостатньо, оскільки вони не враховують усі складові представництва потерпілого в кримінальному провадженні, що є важливими на усіх стадіях кримінального процесу, починаючи з досудового розслідування.

Зокрема, Верховний Суд вказує на те, що показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Разом з тим, Верховний Суд також зауважує, що показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник [2].

Вважаємо, що для здійснення потерпілим своїх прав як під час досудового, так і під час судового провадження, що здійснюється в умовах воєнного стану, слід передбачити також участь його представника. Тому, враховуючи вищевикладене, пропонуємо внести відповідні зміни до чинної редакції Кримінального процесуального кодексу України та окремою статтею передбачити обов'язкову участь представника потерпілого (фізичної особи) у кримінальному провадженні, вказавши, зокрема, що участь представника потерпілого (фізичної особи) у кримінальному провадженні є обов'язковою: 1) щодо осіб, які потерпіли від кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості, кримінального правопорушення, вчиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування; 2) у разі здійснення особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Джерела:

1. Про внесення змін до частини першої статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо розширення переліку осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу: Закон України від 3 травня 2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2238-20#Text>
2. Постанова ВС ККС від 02.06.2022 р. у справі №571/1436/15-к URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104667108>

Павловська Леся Володимирівна

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу
Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Українське законодавство, яке в основному було орієнтоване на мирний час, після 24 лютого 2022 року потребувало оновлення для усунення прогалин у нормативному регулюванні в умовах воєнного часу. Одним із першочергових завдань законодавців після запровадження воєнного стану стало прийняття нормативних актів, які б визначали порядок забезпечення прав та основоположних свобод людини і громадянина в умовах особливого періоду нашої держави. У зв'язку з цим, Верховною Радою України оперативно 15 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX, який визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану. Вказаним нормативним актом вводяться обмеження права на працю та інших основоположних конституційних прав, які з ним тісно пов'язані. Окрім особливостей трудових